

Relacija između crta ličnosti i motiva za postignućem kod studenata sportaša i nesportaša

Dijana Ivanišević, Andrea Vlašić

SAŽETAK: Cilj ovog istraživanja je ispitati crte ličnosti i motiv za postignućem kod sportaša, te utvrditi kakva je relacija između crta ličnosti i motivacije za postignuće kod sportaša i nesportaša.

U istraživanju je sudjelovalo 200 studenata Nastavnčkog fakulteta, i to 100 sportaša i 100 nesportaša. Studenti su izjednačeni po godini studija koju pohađaju i prosječnoj ocjeni koju su ostvarili tokom studija.

Crte ličnosti ispitanika su procjenjivane Inventarom ličnosti BFI (John, Donahue i Kentle, 1991), a motiv za postignuće Upitnikom MOP2002 (Franceško, Mihić i Bala, 2002).

Rezultati istraživanja su pokazali da kod sportaša ne postoji statistički značajna negativna povezanost između Općeg motiva za postignućem i Neuroticizma, dok postoji statistički značajna pozitivna povezanost između Općeg motiva za postignućem i Ekstraverzije, kao i između Općeg motiva za postignućem i Savjesnosti. Poret toga, kod sportaša nije utvrđeno postojanje statistički značajne povezanosti između Ugodnosti i Općeg motiva za postignućem, ali je utvrđeno postojanje statistički značajne povezanosti između Otvorenosti prema iskustvu i Općeg motiva za postignućem. Međutim, kod nesportaša nije utvrđeno postojanje statistički značajne povezanosti između Ugodnosti i Općeg motiva za postignućem, kao ni između Otvorenosti prema iskustvu i Općeg motiva za postignućem.

Ključne riječi: crte ličnosti, motiv za postignućem, studenti, sportaši, nesportaši

Relationship between Personality Traits and Achievement Motive among Athletes and Non-Athletes Students

ABSTRACT: The goal of this study is to research personality traits and achievement motive among athletes and determine relationship between personality traits and achievement motive among athletes and non-athletes.

Participants of the research were 200 students of Educational faculty - 100 athletes and 100 non-athletes. Participants are students of the same year and with statistically equal average grade.

Personality traits were appraised by Personality Inventory BFI (John, Donahue and Kentle, 1991) and achievement motive by Questionnaire MOP2002 (Franceško, Mihić and Bala, 2002).

The goal of this study is to research personality traits and achievement motive among athletes and to determine the relationship between personality traits and achievement motive among athletes and non-athletes. Participants of the research were 200 students of Faculty of Education, University „Džemal Bijedić“ in Mostar - 100 athletes and 100 non-athletes. Students are counterbalanced by the year of study and by the average grade. Personality traits were estimated by Personality Inventory BFI (John, Donahue and Kentle, 1991) and achievement motive by Questionnaire MOP2002 (Franceško, Mihić and Bala, 2002).

The results showed that among athletes there is no statistically significant correlation among General achievement motive and Neuroticism while there is a statistically significant correlation between General achievement motive and Extroversion as well as between General achievement motive and Conscientiousness. Nevertheless, statistically significant correlation between General achievement motive and Agreeableness among athletes was not found, while correlation between Openness and General achievement motive was proved to be statistically significant.

However, among non-athletes statistically significant correlation between Agreeableness and General achievement motive or between Openness and General achievement motive was not found.

Keywords: personality traits, achievement motive, students, athletes, non-athletes

UVOD

Prema mišljenju mnogih stručnjaka ličnost, kompleksna i jedinstvena kod svake osobe, nalazi se u osnovi svakog ljudskog ponašanja i djelovanja, pa tako

i u osnovi našeg svakodnevnog pokretača – motivacije. Stoga ćemo ovim istraživanjem nastojati dati odgovore na pitanje u kakvoj relaciji stoje crte ličnosti i motiv za postignućem, ukoliko krenemo od pretpostavke da se u

osnovi motiva za postignućem nalaze upravo crte ličnosti.

Motivaciju za proučavanje crta ličnosti i motiva postignućem kod sportaša i nesportaša, kao i relacije između crta ličnosti i motiva za postignućem, ličnog opredjeljenja, nalazimo i u društvenim zbivanjima u našoj zemlji. Tendencija ka postizanju uspjeha, kako se pojednostavljeno definiše motiv za postignućem, jedna je od vrijednosti koja se na razne načine njeguje u mnogim, a ponajviše u razvijenim zemljama. Time se nastoji razviti jedan od individualnih potencijala neophodan za rast i razvoj kako na ličnom, tako i na društvenom planu.

Uključivanje u savremene evropske tokove zasigurno označava i novine u socijalizaciji, posebno mladih, koje se ogledaju u naglašavanju kvaliteta i nagrađivanju onih koji su najuspješniji u nekim aktivnostima, što rezultira dodatnim naporima da svaka osoba, bez obzira na oblast kojom se bavi, uz ulaganje truda i rada pronađe „svoje mjesto pod suncem“ i bude zapažena.

Može se pretpostaviti da ta potreba za pronalaskom svog pravog mjesta i dolaskom do samog vrha, te uvažavanjem i nagrađivanjem u skladu s tim, do posebnog izražaja dolazi u sportskom, takmičarskom ozračju. Stoga je u fokusu ovog istraživanja ispitivanje crta ličnosti i motiva za postignućem upravo kod sportaša u poređenju sa nesportašima, kao i utvrđivanje motivacije za postignućem s obzirom na strukturu ličnosti sportaša i nesportaša.

Crte ličnosti

Mnogi teoretičari i istraživači pokušali su definisati ličnost. Mada se ovaj zadatak čini lakim, može se primijetiti da je poprilično teško napraviti distinkciju između osobina ličnosti i nekih drugih psiholoških varijabli, kao što su intelektualne sposobnosti i ekspresija emocija. Gotovo svi autori, koji se bave definisanjem ličnosti, razlikuju trajne i relativno stabilne osobine od psiholoških stanja, koja su privremena. Neki od njih tvrde da je specifičan složaj osobina ličnosti uzrok ponašanja neke osobe, dok drugi smatraju da je ličnost povezana sa ponašanjem, odnosno da se na osnovu poznavanja nečije ličnosti može predvidjeti njeno buduće ponašanje. Stoga veliki broj autora i izbjegava formalno definisanje ličnosti (Repišti, 2015).

Ipak, Larsen i Buss (2008) daju definiciju, prema kojoj je ličnost skup psihičkih karakteristika i mehanizama unutar individue koji su relativno trajni i organizovani i koje utiču na interakcije i adaptaciju osobe na fizičku, intrapsihičku i socijalnu okolinu.

Crte ličnosti su ključni koncepti u psihologiji ličnosti. Prema definiciji koju su dali McCrae i Costa, crte ličnosti su dimenzije individualnih razlika u tendencijama ispoljavanja konzistentnih obrazaca mišljenja, osjećanja i aktivnosti (McCrae i Costa, 1990, prema Larsen i Buss, 2008), te su po njihovom mišljenju crte ličnosti stabilne tokom života.

Crte ličnosti pokušavaju se definisati leksičkim, statističkim i teorijskim pristupom. Nakon sprovođenja velikog broja istraživanja, na ovom polju postignut je inicijalni konsenzus oko osnovne taksonomije crta ličnosti, a to je Big Five (Velikih Pet) model dimenzija ličnosti (Opsenica Kostić, 2012). Petofaktorski model ličnosti (Five-Factor Model) je prvenstveno rezultat "upitničke tradicije" i operacionalizacije strukture ličnosti

i obuhvata pet širokih dimenzija ličnosti i 30 poddimenzija (faceta). Svakom domenu odgovara po šest faceta, a osnovne crte ličnosti koje čine pet velikih faktora su: Ekstraverzija, Ugodnost, Savjesnost, Neuroticizam i Otvorenost prema iskustvu.

Navedeni model ličnosti se najviše koristi u praksi i ima najviše pristalica, te će biti primijenjen i u ovom istraživanju.

Motiv za postignuće

Motivaciju za postignuće možemo odrediti kao težnju pojedinca ka postizanju uspjeha, bilo da je taj uspjeh definisan ostvarivanjem vlastitih ciljeva i/ili isticanjem pred drugim ljudima.

Mekllilend je bio prvi autor koji je ukazao na značaj motiva za postignućem, koji je definisao kao težnju pojedinca da se takmiči sa nekim od standarda izuzetne uspješnosti ili kao težnju da se prevaziđu sopstvena ili tuđa dostignuća u nekoj centralnoj aktivnosti - ekonomskoj, akademskoj, sportskoj i sl. (McClelland, 1954, prema Franceško, 1995). Druga komponenta ovog motiva jeste težnja pojedinca da se istakne pred drugima.

Mekllilendovo stajalište o strukturi motiva za postignućem aktuelno je i danas. U nekim radovima novijeg datuma koriste se različiti termini za označavanje dvije komponente motiva postignuća (Pajares, Britner i Valiante, 2000). Ovi autori ukazuju na razliku između postavljanja ciljeva i tendencije osobe da bude bolja od drugih. Kao argument za opravdanost razdvajanja navedenih komponenti navode se dobijeni rezultati koji ukazuju da je tendencija ka postavljanju ciljeva povezana sa nekim drugim motivacionim faktorima, dok nije utvrđena takva povezanost ukoliko govorimo o potrebi pojedinca da bude bolji od drugih.

Po svojoj prirodi motiv postignuća spada u socijalne motive, što znači da je stepen njegovog razvoja u najvećoj mjeri rezultat procesa socijalizacije. Također, ovaj motiv se određuje i kao kognitivni motivacioni faktor (McClelland, 1989., prema Franceško i Mihić, 2002) jer osobe koje imaju razvijen motiv postignuća razmišljaju i ponašaju se na određeni način. Sumirajući Mekllilendove opise može se reći da razmišljati u terminima postignuća znači: baviti se problemom i jasno definisati ciljeve, željeti da problem bude riješen ili da se postigne cilj uz anticipaciju osjećaja zadovoljstva, razmišljati o aktivnostima koje je moguće preduzeti da bi se cilj ostvario, predvidjeti teškoće na koje je moguće naići na putu ka ostvarenju cilja ili rješavanju problema, kao i ljudima koji nam mogu pomoći. Vremenska direkcija razmišljanja jeste sadašnjost i budućnost, a poseban akcenat je naučiti biti ovdje i sada jer je to jedina polazna tačka iz koje možemo riješiti problem. Vraćanje na prošle događaje motivisano je prvenstveno učenjem na osnovu iskustva i sagledavanjem grešaka kao oblika učenja i smjernica za budućnost. Takav način razmišljanja predstavlja osnovu za planiranje i organizaciju ponašanja, na putu ka cilju.

Motiv za postignućem je moguće definisati i kao želju da se postigne nešto teško i da se brzo organizuju fizički objekti, ljudi i ideje (Murray, 1993). Pri tome, to treba učiniti vrlo brzo i nezavisno, što dolazi do posebnog izražaja u sportskom ozračju, bilo da je riječ o trenažnom ili o takmičarskom procesu, jer je u oba slučaja naglasak na brzini, odlučnosti, spremnosti,

takmičenju sa sobom i drugima i neodustajanju od svojih ciljeva bez obzira na sve trenutne prepreke i nepredviđene okolnosti.

Pojedini autori smatraju da je potrebno razlikovati Opći motiv za postignućem koji se odnosi na tendenciju da se postigne kompetentnost u svakoj aktivnosti koja se obavlja od posebnog motiva za postignućem u sportskoj, obrazovnoj i profesionalnoj djelatnosti (Havelka i Lazarević, 1981). Ipak, ostaje pitanje da li se radi o različitim motivacionim dispozicijama ili je riječ o motivu za postignuće koji se ispoljava na specifičan način u zavisnosti od posmatrane aktivnosti. Drugo stanovište se čini opravdanijim, te danas ima i više pristalica (Mikić, 1996).

Pored toga, autori koji proučavaju motiv za postignuće suočeni su s problemom mjerenja ove motivacione dispozicije. Jedan od razloga za postojanje ovog problema jeste sama priroda motivacije kao dinamičkog, dakle veoma promjenljivog i situaciono uslovljenog "svojstva" ličnosti. Tako se za mjerenje motiva postignuća najčešće koriste dvije tehnike: Meklilendova projektivna TAT tehnika (Test tematske apercepcije), koja se sastoji u tumačenju događaja na izabranim slikama i Skale tipa upitnika, kao na primjer Hermansov upitnik motiva postignuća. Rezultati istraživanja komparativne analize ova dva instrumenta pokazala su da je upitnik "uspješniji" instrument u mjerenju motiva postignuća u poređenju sa projektivnom tehnikom. U istraživanjima na našim prostorima najčešće je korištena modifikovana verzija Hermansovog upitnika čiji su autori Havelka i Lazarević (1980). Ipak, u ovom istraživanju koristimo upitnik koji je konstruisan i validiran na našim prostorima jer smatramo takav upitnik više odgovara situacijama postignuća u našim sociokulturnim uslovima.

Ranija istraživanja crta ličnosti i motiva za postignućem

Istraživanja koja su se bavila ispitivanjem relacije između crta ličnosti i motivacija za postignućem kod sportaša i nesportaša posebno upućuju na značaj metaanalize odnosa između petofaktorskog modela ličnosti i trofaktorske teorije motivacije postignuća, koja je uključivala pregled 150 korelacija iz 65 studija, i pokazala da su osobine koje stoje u osnovi motivacije za postignućem organizovane u skladu sa petofaktorskim modelom ličnosti. Rezultati su pokazali da Neuroticizam, Ekstraverzija i Savjesnost u najvećoj mjeri koreliraju sa motivacijom za postignuće, te da u cjelini gledan osobine petofaktorskog modela, sa motivacijskim kriterijima pokazuju prosječnu korelaciju od ,49 što ukazuje na činjenicu da su osobine petofaktorskog modela važan izvor motivacije za postignućem (Judge, Timothy, Ilić & Remus, 2002).

Također i najnovija istraživanja ove tematike na našim prostorima ukazuju na postojanje statistički značajne povezanosti između crta ličnosti i motivacije za postignuće. Prema podacima ovog istraživanja koje je sprovedeno na uzorku građana Banja Luke, aktivitet je u korelaciji sa dimenzijama motiva za postignuće, a agresivnost i socijalnost sa dimenzijom takmičenja sa drugima i dimenzijom istrajnosti u ostvarenju ciljeva. Impulsivna potreba za senzacijama je u korelaciji sa orijentacijom ka planiranju, a neuroticizam sa istrajnošću u ostvarenju ciljeva, te se može reći da navedeni rezultati dodatno potvrđuju opštu pretpostavku, da se

crte ličnosti nalaze u osnovi motiva za postignućem (Pivašević, Maksimović i Pralica, 2016).

Problem i cilj istraživanja

Osnovni problem ovog istraživanja je ispitati relaciju između crta ličnosti i motiva za postignućem, kod sportaša i nesportaša, a osnovni cilj jeste utvrditi kakva je motivacija za postignuće s obzirom na strukturu ličnosti kod sportaša i nesportaša.

Hipoteze istraživanja

Vodeći se teorijskim saznanjima i rezultatima dosadašnjih istraživanja u ovom istraživanju postavljene su sljedeće hipoteze:

1. Ljudi motivisani visokom potrebom za postignućem postižu zadovoljstvo samim izvršavanjem zadatka ili očekivanjem izvršavanja zadatka. Oni su obično ekstraverzirani, emocionalno stabilni i vole proces uključenosti u izazovne aktivnosti (Larsen i Buss, 2008). Dosadašnja istraživanja ove relacije između crta ličnosti i nivoa motivacije za postignućem na uzorku sportaša, pokazala su da sportaši koji dostignu visoku motivaciju za postignućem i nacionalni nivo uspješnosti imaju više rezultate u dimenziji Ekstraverzije, a manje rezultate u dimenziji Neuroticizma (Williams, 1985).

Stoga, kod sportaša očekujemo postojanje pozitivne statistički značajne povezanosti između Ekstraverzije i Općeg motiva za postignućem, te postojanje negativne statistički značajne povezanosti između Neuroticizma i Općeg motiva za postignućem.

2. Motiv za postignućem je relativno trajna usmjerenost na pojedina ciljna stanja koja pokreću, usmjeravaju i biraju ponašanja, te se za osobe koje imaju visoko razvijen motiv za postignućem smatra da su marljive, usmjerene ka cilju i da uživaju u zadacima u kojima su lično odgovorne za ishod (Larsen i Buss, 2008). Stoga se može reći da se u Peterofaktorskom modelu motiv za postignućem najviše odnosi na dimenziju Savjesnosti, koja dalje ima veoma važnu ulogu u mobilizacijskim i motivacijskim aspektima ponašanja sportaša (Costa i McCrae, 1992., prema Larsen i Buss, 2008).

U skladu s tim, kod sportaša očekujemo postojanje pozitivne statistički značajne povezanosti između Savjesnosti i Općeg motiva za postignućem.

3. Na osnovu pregleda prethodnih istraživanja koja su se bavila ispitivanjem povezanosti između crta ličnosti i motiva za postignućem, lako možemo zaključiti da su rezultati u velikoj mjeri nekonzistentni kada je riječ o povezanosti između Ugodnosti i Otvorenosti ka iskustvu i motivacije za postignućem.

Stoga, u skladu s tim pretpostavljamo da kod sportaša i nesportaša ne postoji statistički značajna povezanost između Ugodnosti, Otvorenosti prema iskustvu i Općeg motiva za postignućem.

METODE RADA

Uzorak ispitanika

Uzorak ovog istraživanja činilo je 100 sportaša i 100 nesportaša. Uzorak je prigodan – ispitanici su studenti

treće i četvrte godine Nastavničkog fakulteta koji se profesionalno ili rekreativno bave sportom, te studenti koji se ne bave sportom. U uzorak su uključeni studenti oba spola, koji su izjednačeni po godini studija i prosječnoj ocjeni tokom studija, budući da je dokazano da pokazatelji akademskog uspijeha statistički značajno koreliraju sa motivacijom za postignuće.

Podaci su prikupljeni tokom februara i marta 2017. godine dobrovoljnim i anonimnim ispunjavanjem upitnika.

Uzorak varijabli

Polazimo od stanovišta da motiv postignuća kao prvenstveno kognitivni motivacioni faktor ima određenu stabilnost, te se kao takav može smatrati povezanim sa crtama ličnosti.

Stoga su u radu razmatrane sljedeće varijable:

- Crte ličnosti prema petofaktorskom modelu, i to:
 - *Ekstraverzija*: Pričljiv, asertivan, direktan, otvoren nasuprot Sramežljiv, tih, inhibiran.
 - *Ugodnost*: Saosjećajan, ljubazan, topao, pun razumijevanja, iskren nasuprot neljubazan, grub, okrutan, besosjećajan.
 - *Savjesnost*: Organizovan, uredan, praktičan, pedantan nasuprot Neorganizovan, neuredan, površan, nepraktičan.
 - *Neuroticizam*: Mrzovoljan, anksiozan, nesiguran nasuprot miran, opušten, stabilan, i
 - *Otvorenost prema iskustvu*: Maštovit, nezavisan u procjenama, usmjerava pažnju na vlastite osjećaje, preferira raznolikosti, intelektualno znatiželjan nasuprot nemaštovit, cijeni poslušnost i poštovanje autoriteta bez ikakvog pogovora.
- Bavljenje odnosno nebavljenje sportom kao odgovor na pitanje da li se bavite sportom ili ne, na osnovu čega su ispitanici svrstani u skupinu sportaša ili skupinu neportaša, te
- Prosječna ocjena tokom studija, kao kontrolna varijabla ovog istraživanja.

Mjerni instrumenti

Za ispitivanje crta ličnosti u ovom istraživanju korišten je *Inventar ličnosti BFI* (John, Donahue i Kentle, 1991). Prevod i empirijsku provjeru BFI-a, uz dozvolu autora, uradili su Gavrić i Vardo sa saradnicima, dobivši odobrenje autora o primjeni upitnika u istraživačke svrhe na teritoriji naše države.

Inventar ličnosti BFI je instrument koji omogućava (samo)procjenu pet temeljnih dimenzija ličnosti: Ekstraverzije (E), Ugodnosti (A), Savjesnosti (C), Neuroticizma (N) i Otvorenosti (O). Razvijen je sa ciljem da omogući reprezentativan prikaz Velikih pet crta ličnosti objedinjujući rezultate prethodnih studija o tome šta sačinjava temeljne dimenzije, bazirajući se na opisu crta koje je ponudio John (1990). Inventar sadrži 44 čestice dobivene faktorskom analizom na velikom broju uzoraka ispitanika. Čestice unutar BFI su koncipirane u vidu kratkih rečenica baziranih na već pomenutim, prototipnim markerima Velikih pet, koje je 1990. prezentovao John. Procjenjivanje se obavlja na skali Likertovog tipa od 1 do 5 i izražava stepen slaganja/neslaganja s tvrdnjom od „potpuno netačno“

(1) do „potpuno tačno“ (5), na način da ispitanik na predviđeno mjesto upisuje stepen slaganja s određenom tvrdnjom.

Iako svaka od subskala BFI inventara podrazumijeva osam do deset čestica po skali, to nije utjecalo na relativno dobre psihometrijske karakteristike ovog instrumenta. Naime, na uzorcima ispitanika iz SAD-a i Kanade, pouzdanost skala, mjerena alfa koeficijentom, se kreće od ,75 do ,90 (John i sar. 2008). Pored toga, Hampson i Goldberg (2006) su na uzorku ispitanika srednje životne dobi zabilježili pouzdanost (mjerenu test-retest metodom) od ,74, što se smatra prihvatljivom pouzdanošću (Fajgelj, 2003).

Za mjerenje motiva postignuća koristili smo *MOP2002 upitnik* (Franceško, Mihić i Bala, 2002), uz odobrenje autora za primjenu upitnika u istraživačke svrhe i na našim prostorima. Upitnik se sastoji od 55 tvrdnji i ima veoma dobre metrijske karakteristike: Kronbah α je 0.912, a reprezentativnost tvrdnji izražena normalizovanim KMO je 0.922. Navedeni upitnik izražava stepen motiva za postignućem mjeri preko četiri faktora: takmičenja sa drugima, istrajnosti u ostvarenju ciljeva, ostvarenje cilja kao izvora zadovoljstva orijentacije ka planiranju. Faktorskom analizom drugog reda izdvojen je generalni faktor sa kojim sva četiri primarna stoje u visokoj pozitivnoj korelaciji (od ,52 do čak ,84), što je sasvim zadovoljavajući rezultat. Pored toga, u ovom istraživanju korišten je i *Sociodemografski upitnik* koji je konstruisan za potrebe ovog istraživanja. Podaci koji su dobiveni ovim nestandardizovanim upitnikom su podaci o polu ispitanika, starosnoj dobi, godini studija, odsijeku studija, te uspjehu ostvarenom tokom studija.

Statistička obrada podataka

Za obradu i analizu podataka dobivenih u ovom istraživanju upotrijebljen je programski paket SPSS for Windows, verzija 21.0, a pri interpretaciji je konsultirana stručna literatura.

Prosječna dob ispitanika određena je računanjem aritmetičke sredine, a raspršenje rezultata oko prosjeka standardnom devijacijom i rasponom rezultata. Distribucija ispitanika po različitim karakteristikama opisana je frekvencijama, odnosno procentima. Pored osnovne deskriptivne statistike, nakon provjere preduoslova za parametriju, koristili smo Pearsonov koeficijent korelacije. Stepenn sigurnosti određen je na nivou od 95%, tj. uz rizik od greške 5 %, te na nivou od 99 %, tj. uz rizik od greške 1%.

REZULTATI

Opis uzorka

U ovom istraživanju učestvovalo je 200 ispitanika koji su trenutno u statusu studenta - 100 koji se profesionalno ili rekreativno bave sportom, te 100 koji se ne bave sportom. Prosječna dob uzorka je 23 godine i 2 mjeseca (M= 23,2, SD= 4,97, N=200), uz činjenicu da su sportaši u prosjeku starosti od 22,6 godine, a neportaši 23,8 godine. U istraživanju je sudjelovalo 126 studentica (63 %) i 74 studenta (37%). U uzorku nema studenata koji su u braku, 1 je razveden, a ostali su neoženjeni/neudate. Sportaši se rekreativno ili profesionalno bave sportom između 1 i 20 godina, a u prosjeku M= 9,1 godina (SD= 4,78, N =97). Da bismo provjerili razlikuju li se sportaši i nesportaši u našem

uzorku prema prosjeku ocjena najprije smo provjerili distribuciju ocjena među sportašima i nesportašima Kolmogorov-Smirnovljevim testom. Iako su ocjene u grupi sportaša raspoređene po normalnoj distribuciji ($KS=,089$, $df=100$, $p=,05$), u grupi nesportaša ta distribucija statistički značajno odstupa od normalne ($KS=,096$, $df=100$, $p=,025$). Stoga smo neparametrijskim postupkom prosječne rangove te dvije skupine provjerili Mann-Whitneyevim U-testom za velike nezavisne uzorke, te dobili da se studenti sportaši i studenti nesportaši međusobno statistički značajno ne razlikuju uz stupanj sigurnosti 95% ($U=4963$, $p>,05$).

Osim po prosjeku ocjena, sportaši I nesportaši izjednačeni su i po dobi ($t=-1,73$, $df=198$, $p>,05$).

Opis pouzdanosti instrumenata

Nakon provjere pouzdanosti subskala BFI inventara, ustanovljeno je da Cronbachov alfa koeficijent u ovom istraživanju za subskalu Neuroticizma iznosi ,78; za subskalu Ekstraverzije ,72; a za subskalu Otvorenosti prema iskustvima ,65. Pored toga, Cronbachov alfa za subskalu Ugodnosti na ovom uzorku iznosi ,63, a za subskalu Savjesnosti ,79. Prema tome, pouzdanost subskala na našem uzorku je nešto niža u poređenju sa uzorkom ispitanika iz SAD-a i Kanade, ali osim na subskalama Otvorenosti prema iskustvima i Ugodnosti, ona je relativno dobra s obzirom na činjenicu da je koeficijent alfa izračunat na malom broju čestica.

Pored toga, nakon provjere pouzdanosti skale Motivacije za postignućem, ustanovljeno je da Cronbachov alfa koeficijent u ovom istraživanju iznosi ,913, te možemo reći da je pouzdanost veoma zadovoljavajuća.

Testiranje normalnosti distribucije rezultata

Procjena normalnosti distribucije rezultata preduslov je za mnoge statističke testove, te prije nego pristupimo testiranju hipoteza, u Tablici 1. ćemo prikazati rezultate najčešće upotrebljavanog testa normaliteta: Kolmogorov-Smirnovljevog testa, i to posebno za sportaše i za neportaše. Normalitet distribucije provjeravan je za svih 5 faktora ličnosti, ali i za motivaciju za postignuće.

Tablica 1. Rezultati Kolmogorov-Smirnovljevog testa normaliteta distribucije za pet faktora ličnosti i motivaciju za postignuće

	DA LI SE BAVITE SPORTOM?	Kolmogorov-Smirnov		
		Statistik	df	p
Neuroticizam	DA	,104	100	,010
	NE	,083	100	,083
Ekstraverzija	DA	,070	100	,200
	NE	,069	100	,200
Otvorenost ka iskustvima	DA	,090	100	,046
	NE	,085	100	,070
Ugodnosti	DA	,092	100	,038
	NE	,127	100	,000
Savjesnost	DA	,077	100	,153
	NE	,071	100	,200
Motivacija za postignućem	DA	,065	100	,200
	NE	,070	100	,200

Rezultati postignuti na navedenih 6 skala distribuiraju se normalno osim u četiri slučaja.

Rezultati na skalama Neuroticizam, Otvorenost ka ikustvima i Ugodnost kod sportaša, te na skali Ugodnost kod nesportaša statistički značajno odstupaju od normalne distribucije. Pored toga, nakon provjere distribucije normaliteta varijabli – bavljenje/nebavljenje sportom i prosjek ocjena, pokazalo se da i njihove distribucije statistički značajno odstupaju od normalne distribucije. Stoga, na rezultatima koji odstupaju od normalne distribucije u daljnjim analizama sprovodit će se neparametrijski testovi.

Testiranje hipoteza

Da bismo odgovorili na prvu hipotezu, izračunali smo Pearsonov koeficijent korelacije između ukupnog rezultata na skali MOP i rezultata na crti ličnosti Neuroticizam, te između ukupnog rezultata na skali MOP i rezultata na crti ličnosti Ekstraverzija, ali samo na poduzorku studenata koji se bave sportom ($N=100$). Rezultati su prikazani u Tablici 2.

Inspekcijom Tablice 2 vidimo da je $r_{MOT-NE}=-0,013$, tj. gotovo jednak nuli, te da nije statistički značaja ($p>0,05$). Prema tome, očekivana povezanost između Neuroticizma i Općeg motiva za postignućem nije potvrđena u ovom istraživanju.

Također, iz iste tablice vidimo da je $r_{MOT-EX}=0,203$ i da je ta korelacija u našem istraživanju niska, ali statistički značajna uz stupanj rizika 5% ($p<0,05$) kod studenata koji se bave sportom.

Tablica 2. Pearsonov koeficijent korelacije između Općeg motiva za postignućem i Neuroticizma, te Ekstraverzije kod studenata sportaša

		Neuroticizam	Ekstraverzija
MOP	Korelacija	-0,013	,203*
	p	,900	,043
	N	100	100

*Koeficijent korelacije je značajan uz stepen sigurnosti 95%.

Na osnovu prethodno navedenog, zaključujemo da što je veći rezultat na skali MOP, to će biti viši rezultat i na skali Ekstraverzije i obrnuto kod studenata sportaša u našem uzorku.

Ovi podaci nas navode da prvu hipotezu djelimično prihvatimo jer se u našem istraživanju pokazalo da kod studenata sportaša ne postoji negativna korelacija između Općeg motiva za postignućem i Neuroticizma, dok postoji niska pozitivna korelacija između Općeg motiva za postignućem i Ekstraverzije.

Kako bismo testirali drugu hipotezu, pristupili smo računanju Pearsonovog koeficijenta korelacije između rezultata na crti ličnosti Savjesnost i rezultata na skali MOP, kao pokazatelja Općeg motiva za postignućem, ali samo uzimajući u obzir studente koji se sportom bave, kako profesionalno, tako i rekreativno. Kao što se vidi u Tablici 3. Pearsonov koeficijent korelacije između ove dvije mjere na ispitanih 100 sportaša iznosi 0,495 i statistički je značajan uz stepen sigurnosti 99%. Dakle, ovaj podatak nam govori da je povezanost između Općeg motiva za postignuće i Savjesnosti umjereno velika i pozitivna.

Tablica 3. Pearsonov koeficijent korelacije između Općeg motiva za postignućem i Savjesnosti kod studenata sportaša

		Savjesnost
MOP	Korelacija	,495**
	p	,000
	N	100

Zaključno možemo reći da prihvatamo hipotezu da u uzorku sportaša postoji pozitivna statistički značajna povezanost između Savjesnosti i Općeg motiva za postignućem. To znači da što je kod pojedine osobe izraženija savjesnost, to je veći i njen Opći motiv za postignućem i obrnuto.

Konačno, kako bismo testirali posljednju hipotezu, izračunali smo Pearsonove koeficijente korelacije zasebno za sportaše i nesportaše i to između rezultata na skali MOP i rezultata na crti ličnosti Otvorenost odnosno Ugodnost. Rezultate smo prikazali u Tablicama 4 i 5.

Kao što vidimo iz Tablice 4. koeficijenti korelacije između Općeg motiva za postignućem i crte ličnosti Otvorenost ka iskustvima na poduzorku sportaša je statistički značajan ($r=0,344$, $p<0,01$), što znači da postoji niža povezanost između Općeg motiva za postignućem i Otvorenosti ka iskustvima, dok je mala korelacija između Ugodnosti i Općeg motiva za postignućem kod sportaša statistički neznčajna, uz stepen sigurnosti 95%.

Iz Tablice 5. pak možemo očitati da u skupini nesportaša ne možemo govoriti o povezanosti Općeg motiva za postignućem s crtama ličnosti Ugodnost i Otvorenost ka iskustvima.

Tablica 4. Pearsonov koeficijent korelacije između Općeg motiva za postignućem i Otvorenosti, odnosno Ugodnosti kod studenata sportaša

		Otvorenost	Ugodnost
MOP	Korelacija	,344**	,185
	p	,000	,066
	N	100	100

Tablica 5. Pearsonov koeficijent korelacije između Općeg motiva za postignućem i Otvorenosti, odnosno Ugodnosti kod studenata nesportaša

		Otvorenost	Ugodnost
MOP	Korelacija	,186	,066
	p	,064	,517
	N	100	100

Na osnovu navedenih rezultata odbacujemo treću hipotezu. U skupini sportaša ne postoji statistički značajna povezanost između Ugodnosti i Općeg motiva za postignućem, dok postoji statistički značajna povezanost između Otvorenosti i Općeg motiva za postignućem. Međutim, kod nesportaša ne postoji statistički značajna povezanost između Ugodnosti i Općeg motiva za postignućem, kao ni između Otvorenosti prema iskustvu i Općeg motiva za postignućem.

DISKUSIJA

Pouzdanost glavnih skala u našem istraživanju ne odstupa značajno od pouzdanosti istih skala u ranijim istraživanjima.

Pored toga, istraživanje motivacije za postignuće kretalo se u više pravaca, ali je u velikom broju istraživanja motiv za postignuće posmatran kao faktor uspješnosti u nekoj od aktivnosti (Pajares i sar., 2000; Zimmerman, 2000; Puca and Schmalt, 2001). Ipak, za potrebe ovog istraživanja najznačajnija su dosadašnja istraživanja koja su se bavila pitanjem stepena razvijenosti motiva za postignuće - najčešće kod učenika (Duda, Joan L.; Nicholls, John G., 1992), rijetko kod rukovodilaca (Franceško & Radlovački, 1996), a još rjeđe kod sportaša, posebno u skorije vrijeme (Haveleka i Lazarević, 1981). Ipak, Judge, Timothy, Ilies i Remus (2002) su razradili i u svojoj meta-analizi potvrdili posavku da Neuroticizam, Ekstraverzija i Savjesnost u velikoj mjeri koreliraju sa motivom za postignuće, te da su u cjelini gledano, osobine petofaktorskog modela važan izvor motivacije za postignućem. Stoga bi bilo opravdano očekivati da se određena povezanost između crta ličnosti i motiva za postignućem, mogu pronaći, kako kod sportaša, tako i kod nesportaša. Rezultati ovog istraživanja u izvjesnoj mjeri potvrđuju tu opštu pretpostavku.

Naime, rezultati našeg istraživanja su pokazali da ne postoji statistički značajna negativna povezanost između Općeg motiva za postignućem i Neuroticizma, dok se pokazalo da postoji niska statistički značajna pozitivna povezanost između Ekstraverzije i Općeg motiva za postignućem, kao i umjerena statistički značajna pozitivna povezanost između Savjesnosti i Općeg motiva za postignućem. Dakle, što su kod jednog sportaša u većoj mjeri prisutne Ekstraverzija i Savjesnost, to je u većoj mjeri prisutan i Opći motiv za postignućem, i obrnuto, što je u skladu sa dosadašnjim teorijskim i praktičnim saznanjima (Williams, 1985; Larsen i Buss, 2008) jer se pokazalo da su ljudi motivisani visokom potrebom za postignućem vrlo često ekstraverzirani, marljivi i savjesni. Međutim, ranija istraživanja relacije između crta ličnosti i nivoa motivacije za postignućem kod sportaša, pokazala su da sportaši koji dostig visoku motivaciju za postignućem i nacionalni nivo uspješnosti pokazuju manje rezultate na dimenziji Neuroticizma.

Ipak, rezultati jednog od novijih istraživanja ove tematike na našim prostorima ukazuju na postojanje statistički značajne povezanosti između Neuroticizma i istrajnosti u ostvarenju ciljeva, kao jedne od bitnih komponenti Općeg motiva za postignućem (Pivašević, Maksimović i Pralica, 2016).

Pored toga, rezultati su pokazali da ne postoji statistički značajna povezanost između Ugodnosti i Općeg motiva za postignućem kod sportaša, dok postoji statistički značajna povezanost između Otvorenosti prema iskustvu i Općeg motiva za postignućem. Međutim, kod nesportaša nije utvrđeno postojanje statistički značajne povezanosti između Ugodnosti i Općeg motiva za postignućem, kao ni između Otvorenosti prema iskustvu i Općeg motiva za postignućem.

Na osnovu pregleda prethodnih istraživanja koja su se bavila ispitivanjem povezanosti između Ugodnosti, Otvorenosti prema iskustvu i Motivacije za postignućem,

Iako se dolazi do zaključka da su rezultati poprilično nekonzistentni. Tako se i u našem istraživanju jedino povezanost između između Otvorenosti prema iskustvu i Općeg motiva za postignućem kod sportaša pokazala statistički značajnom, a razlog za to se može potražiti u činjenici da pojedinac koji je otvoren ka iskustvima - maštovit i nezavisan u procjeni, koji preferira raznolikosti i znatiželju, u areni sporta ima dostupan veliki broj mogućnosti da se pronađe i ispolji, te bude zadovoljan kako svojim aktivnim angažmanom, tako i svojim rezultatima.

Ipak, za detaljnije rasvjetljavanje ove relacije bilo bi korisno predložiti sprovođenje prospektivnih, longitudinalnih studija ispitivanja strukture ličnosti i motivacije za postignućem kod sportaša i nespportaša jer u cjelini gledano, istraživanja motivacije i crta ličnosti sportaša, posebno iz prizme petofaktorskog modela, i nisu tako česta. Stoga i sama ta činjenica može upućivati na veću važnost motivacije i specifičnih crta ličnosti u kontekstu bavljenja sportom, što u budućnosti treba što više uvažiti i istražiti. Pored toga, moglo bi biti korisno i da se u nekom od narednih istraživanja ove tematike izvrši poređenje relacije između ličnosti i motivacije za postignućem, kod sportaša koji se profesionalno bave sportom i sportaša koji se rekreativno bave sportom, kako bi se uočile eventualne sličnosti i razlike između navedenih skupina i otvorilo polje za nova istraživanja i njihove praktične implikacije.

ZAKLJUČAK

U istraživanju crta ličnosti i motiva za postignućem kod sportaša i nespportaša na prigodnom uzorku od 200 ispitanika, došlo se do sljedećih zaključaka:

1. Kod sportaša nije utvrđeno postojanje statistički značajne negativne povezanosti između Općeg motiva za postignućem i Neuroticizma, dok je utvrđeno postojanje niske statistički značajne pozitivne povezanosti između Općeg motiva za postignućem i Ekstraverzije. Stoga smo djelimično prihvatili prvu hipotezu.
2. Kod sportaša u ovom istraživanju je utvrđeno postojanje statistički značajne pozitivne povezanosti između Savjesnosti i Općeg motiva za postignućem. Dakle, što je kod jednog sportaša izraženija Savjesnost, to je veći i Opći motiv za postignućem, i obrnuto, te smo prihvatili drugu hipotezu ovog istraživanja.
3. Kod sportaša nije utvrđeno postojanje statistički značajne povezanosti između Ugodnosti i Općeg motiva za postignućem, ali je utvrđeno postojanje statistički značajne povezanosti između Otvorenosti prema iskustvu i Općeg motiva za postignućem.

Međutim, kod nespportaša nije utvrđeno postojanje statistički značajne povezanosti ni između Ugodnosti i Općeg motiva za postignućem, ni između Otvorenosti prema iskustvu i Općeg motiva za postignućem. Stoga smo odbacili posljednju hipotezu istraživanja.

Konačno, nakon pretraživanja dostupne literature, možemo zaključiti da je ovo jedno od malobrojnih istraživanja relacije između crta ličnosti i motivacije za postignućem kod sportaša i nespportaša, posebno na našim prostorima, te se nadamo da će svojim rezultatima dati izvjestan doprinos ovoj oblasti

istraživanja I predstavljati podsticaj za neka nova istraživanja.

LITERATURA

- Fajgelj, S. (2003). *Psihometrija: Metod i teorija psihološkog mjerenja*. Beograd: Centar za primjenjenu psihologiju.
- John, O. P. (1990). The "Big Five" factor taxonomy: Dimensions of personality in the natural language and questionnaires. In L. A. Pervin. *Handbook of personality: Theory and research* (66-100). New York: Guilford Press.
- John, O. P., Donahue, E. M., i Kentle, R. L. (1991). The Big Five Inventory - Versions 4a and 54. Berkeley, CA: University of California, Berkeley, Institute of Personality and Social Research.
- John, O. P., Naumann, L. P., i Soto, C. J. (2008). Paradigm Shift to the Integrative Big-Five Trait Taxonomy: History, Measurement, and Conceptual Issues. In O. P. John, R. W. Robins, & L. A. Pervin. *Handbook of personality: Theory and research* (114-158). New York: Guilford Press.
- Hampson, S. E. i Goldberg, L. R. (2006). A first large-cohort study of personality trait stability over the 40 years between elementary school and midlife. *Journal of Personality and Social Psychology*, 91, 763-779.
- Duda, Joan L., Nicholls & John G. (1992). Dimensions of achievement motivation in schoolwork and sport. *Journal of Educational Psychology*, 84 (3). 290-299.
- Franceško, M. (1995). Motivacija, struktura motiva, motiv postignuća. *Sistem kvaliteta*. Univerzitet u Novom Sadu, Fakultet tehničkih nauka, Institut za industrijske sisteme. 13-21.
- Franceško, M. & Mihić, V. (2002). Socijalnopsihološki činioci motiva postignuća. Saopštenje na 50. Naučno-stručnom skupu Sabor psihologa Srbije. Vrnjačka Banja, knjiga Rezimea. 77.
- Franceško, M. & Radlovački, V. (1996). Motiv postignuća rukovodilaca. U: *Zbornik radova 10. međunarodne konferencije Industrijski sistemi*. Institut za industrijske sisteme, Fakultet tehničkih nauka. Univerzitet u Novom Sadu. (str. 65-71).
- Franceško M., Mihić V. & Bala G. (2002). Struktura motiva postignuća mjerena skalom MOP2002, Ličnost u višekulturnom društvu, Zbornik Odseka za psihologiju Filozofskog fakulteta u Novom Sadu, 4 (1), 134-143.
- Havelka, N. & Lazarević, Lj. (1980). *Motivacija za bavljenjem sportom*. (Elaborat). Institut za fizičku kulturu. Beograd.
- Havelka, N. & Lazarević, Lj. (1981). *Sport i ličnost*. Sportska knjiga. Beograd.
- Judge, Timothy A., Ilies & Remus (2002). Relationship of personality to performance motivation: A meta-analytic review. *Journal of Applied Psychology*, 87 (4), 797-807.
- Larsen, R.J. & Buss D.M. (2008). *Psihologija ličnosti*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Murray J.B. (1993). Review of research on pathological gambling. *Psychological Reports*, 72, 791-810.
- Mikić, B. (1996). *Psihologija sporta*. Tuzla: PrintCom.
- Opsenica-Kostić, J. (2012). Adolescenti i njihovi roditelji u svetlu PART teorije. Doktorska disertacija, Niš: Univerzitet u Nišu, Filozofski Fakultet.
- Pajares, F., Britner S. L. & Valiante G. (2000). Relation between Achievement Goals and Self-beliefs of Middle School Students in Writing and Science. *Contemporary Educational Psychology* 25. 406-422.

Pivašević, N., Maksimović, T. & Pralica, M. (2016). Odnos između osobina ličnosti i motiva postignuća. *Knjiga sažetaka treće međunarodne konferencije Otvoreni dani psihologije, Banja Luka, 2016*. Filozofski fakultet. Univerzitet u Banjoj Luci. 112.

Repišti, S. (2015). *Psihologija ličnosti: Teorija i empirija*. Index line: Sarajevo.

Williams, L. R. T. (1985). Personality differences and achievement motivation level in sport. *Australian Journal of Science and Medicine in Sport*, 17. 28-30.

Zimmerman, B. (2000). Self-efficacy: An essential motive to learn. *Contemporary Educational Psychology*, 25 (1). 82-91.

INFORMACIJE O AUTORIMA

Dijana Ivanišević

Nastavnički fakultet Univerziteta "Džemal Bijedić" u Mostaru, Sjeverni logor bb., Mostar
e-mail: dijana.ivanisevic@unmo.ba

Andrea Vlašić

Kriminalistička policija, Ministarstvo unutarnjih poslova, K10, Silvija Strahimira Kranjčevića 8, Livno
e-mail: andrea2304@gmail.com Ustanova, adresa